

ЗА ЛИДЕРСТВОТО В ОБРАЗОВАНИЕТО – С ФАКТИ И АРГУМЕНТИ

Лидерството в столичното образование. Успешни управленски практики.
Съставители – Ваня Кастрева и Димитър Веселинов.
София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2024 г.)

Ангел Петров
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Сборникът със заглавие „*Лидерството в столичното образование. Успешни управленски практики*“ се появява на книжния пазар като следствие от проведена научно-практическа конференция семинар на тема „Успешните управленски практики на столичната образователна система“, чиито организатори са Регионалното управление на образованието в София-град и Департаментът за информация и усъвършенстване на учители към Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Книгата съдържа научни статии на автори, които заемат различни професионални позиции – управленци в системата на образованието, университетски преподаватели, докторанти по педагогически дисциплини, училищни директори, директори на детски градини. Това, което обединява всички текстове, е, на първо място, идеята за същността и функциите на *лидера в образованието*, който има отговорността да ръководи образователните процеси към успешни резултати и да чертае перспективи за развитието на образователната институция *средно училище*, и на второ място, неговите задължения на *мениджър* с разнообразни професионални компетентности и лични човешки качества.

Сборникът „открива“ статия със заглавие „*Теорията на мениджмънта – методологична основа на организацията и управлението на образованието*“ (Ваня Кастрева) и това не е случайно. В текста се разглеждат основополагащи проблеми на управленската теория и практика, като се изясняват същностните, съдържателните и функционалните признаци на понятието *образователен мениджмънт*. Поставя се акцент върху основната характеристика на успешните училищни лидери и мениджъри, а именно „по-добре да разбират и да решават практическите проблеми, както и да

ограничават времето за постигането на управленска ефективност, която се свързва с наличието на определени нива на опитност“ (с.14).

В статия със заглавие *„Идеята за лидерството и управление на образованието в разработките за придобиване на първа професионално квалификационна степен“* (Димитър Веселинов) се представят схващания за повишаване резултатността на педагогическия дискурс в реална образователна среда, като се систематизират посочени в различни теоретико-практически научни разработки на директори фактори, които очертават облика на функционалния съвременен училищен лидер и мениджър, например: умения за водене на диалог при решаване на проблеми; оперативно съчетаване на директивно с подкрепящо поведение; ръководство на екипна работа при изпълнение на проекти; изграждане на позитивна комуникационна и културна среда в образователната институция; стратегически подходи при работа с билингвални ученици; креативност при начините за провеждане на извънучилищни дейности и др.

Релевантни за теорията и практиката на училищното образование проблеми се представят в статията *„Оценяване на училища, работещи в мрежа – опит от иновативни управленски практики“* (Росица Симеонова). Авторката на текста професионално и задълбочено описва резултати от работа по проект, чрез който са разработени 3 иновативни управленски практики, апробирани в 10 столични училища с цел да се постигне ефективна децентрализация на образователната система и да се осъществи по-близко сътрудничество между училища, контактуващи помежду си в т. нар. „мрежа“. Фокусът на изследването е поставен върху възможностите за *полицентрично* инспектиране на училищата, което се осъществява на три равнища: самооценка на училищата в мрежата по проекта; взаимно оценяване на училищата; полицентрично инспектиране на училищата.

Основните черти на успешния училищен директор са описани в текста *„Профилът на ефективния директор – мениджър – лидер“* (Елеонора Лилова). Сред тях като особено важни за развитието и просперитета на учебното заведение се открояват следните: адаптивност, свързана с повишаване на професионалната квалификация; способност за осъществяване на гъвкаво и ситуативно ръководство; умение да се изпълняват различни професионални роли и да се създават различни типове контакти; притежаване на лидерски качества, на управленски и контролни способности, на комуникативни умения от всякакъв вид, на организационни качества и способности за концептуално и аналитично мислене; нагласи за вземане на обосновани и осмислени управленски решения и др. Като извод от представените в текста лидерски характеристики на училищния директор се налага обобщението, че той „се превръща в истински лидер, когато успее да накара хората да работят така, че да приемат идеите за развитието на училището за свои“ (с. 49).

Интересен поглед върху проблема за формиране на работните заплати в сферата на образователната практика предлага статията *„Специфика на управлението на трудовото възнаграждение на педагогическите специалисти в училище“* (Данко Калапиш). Авторът споделя с читателите на сборника оригинален функционален модел за формиране на основните учителски работни заплати, като в базисната платформа на модела полага следните важни показатели: сложност на труда; коефициент на отговорност; условия на длъжността; влияние на управлението на човешките ресурси (с. 59). Към материала като негова завършваща част са приложени данни от анкета, чрез която анкетираните лица – 57 директори и заместник-директори на училища, споделят положителното си отношение относно модела и нагласата си той да получи приложение в практиката.

Лидерството в проектните дейности, осъществявани в средното училище, е обект на анализ в статията *„Ролята на ръководителя на проект като лидер“* (Петър Тодоров). Вниманието заслужават разсъжденията на автора, свързани с отговорностите на проектния ръководител като *мотиватор* на своите колеги във всеки етап от работата и едновременно с това с ролята му на *лидер*, който „е наясно къде да постави повече тежест и на кои елементи да наблегне, как могат да се натрупат предимства и да се компенсират недостатъци“ (с.70).

Съвременни образователни инициативи в едно столично училище са споделени в статията *„Управление и надграждане на иновативни практики в 18. СУ „Уилям Гладстон“* (Величка Стойчева, Радиана Младенова). Анализирани са ролята на *професионалните учебни общности* (ПУО) с оглед на диверсификацията на ръководните екипи в училище и при разработването на интердисциплинарни урочни единици, проекти и учебни практики. С конкретни примери от педагогическия дискурс е верифицирана тезата, че *иновативното обучение* е основа на творчеството в образователните процеси.

Ролята на лидерството, делегирано на различни равнища при управление на училищните дейности, е център в разработката *„Разпределено лидерство“* (Росен Богомилов). С професионални аргументи е доказано становището на автора, че *разпределеното лидерство* – „екип от учители от различни етапи или предметни области, които работят съвместно за постигане целите на училището“ (с.82) създава у преподавателите чувство за принадлежност към институцията – споделяне на отговорности, съвместно вземане на решения, самостоятелност (с. 83).

Важни проблеми на приобщаващото образование са разработени в две от статиите в сборника: *„Изграждане и управление на приобщаваща среда чрез обучение по изкуства в неспециализирани училища“* (Мая Зафирова) и *„Развитие на социално-емоционални компетентности чрез при-*

общаващото образование“ (Александър Кръстев). В първия текст акцент е поставен върху ролята на обучението, осъществявано чрез изкуство, при работа както с деца, които имат специални образователни потребности, така и с деца от масовата образователна практика. Във втория текст обект на изследване става спецификата на приобщаващото образование, при което изграждането на *социално-емоционални компетентности* е предпоставка за създаване на сигурна и неагресивна среда, която се характеризира с толерантност и приемане на различията.

В сборника откриваме и два текста, посветени на образователни проблеми в детските градини: *„Взаимодействие в реална и в електронна среда – споделяне на опит“* (Гергана Петрова) и *„Иновативни управленски практики в детската градина – изграждане на детско – учителско – родителско общество“* (Иванка Харбалиева). Разработени са проблеми на работата с деца през периода на електронното обучение, което преди няколко години беше предизвикателство за цялата ни образователна система, и проблеми, свързани със създаването и с реалното функциониране на „успешно детско – учителско – родителско общество със съответния акцент от звученето на различните интереси и постигането на главната цел, а именно развитие на детските личности със силните страни на извята им“ (с.125).

Два основни концепта се открояват като особено значими сред страниците на рецензирания сборник – *лидерство* и *иновации*. Тяхното осмисляне от образователната ни общественост е сред водещите средства за повишаване качеството на педагогическия труд в средните училища. Научните статии с техните идеи, анализи, факти и аргументи от практиката, които откриваме в книгата *„Лидерството в столичното образование. Успешни управленски практики“*, несъмнено допринасят това да се случи в обозримо бъдеще. Убеден съм, че читателите – университетски преподаватели, педагози и методици, образователни дейци от различни управленски нива на системата, студенти от педагогическите специалности, директори и заместник-директори на училища, учители по различни учебни дисциплини и всички, които се интересуват от проблемите на съвременното средно образование в България, ще намерят в сборника интелигентни отговори на немалко интересувачи ги въпроси, а защо не и да „поспорят“ с някои от представените тези. Всяка интересна и полезна книга (а тази е такава!) открива пространства за възможни дискусии между колеги и съмишленици.

ЛИТЕРАТУРА

ВЕСЕЛИНОВ, Д., КАСТРЕВА, В. (съст.), 2024. *Лидерството в столичното образование. Успешни управленски практики*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.

REFERENCES

VESELINOV, D., KASTREVA, V. (eds.), 2024. *Liderstvoto v stolichното образование. Uspeshni upravleniski praktiki*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“.

ON LEADERSHIP IN EDUCATION – WITH FACTS AND ARGUMENTS

✉ **Prof. Dr. Angel Petrov**

Publons: ABA – 6485 – 2020

ORCID iD: 0009-0005-8647-7911

Faculty of Slavonic Studies

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

15, Tsar Osvoboditel Blvd.

1504 Sofia, Bulgaria

E-mail: anpet@slav.uni-sofia.bg